

Коваль І.С.

кандидат педагогічних наук,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Постійно привертає увагу науковців професійна підготовка особистості, оскільки це одна із найголовніших сфер самореалізації людини та розкриття її потенціалу. Крім того, професія у своєму постійному русі висуває все нові вимоги до особистості фахівця. З огляду на це, професійна підготовка психолога практика відбувається у процесі освоєння ним професійної діяльності та норм, за якими вона будується, через включеність у професійну діяльність на етапі професійного становлення.

Вивчаючи професійну підготовку, О. Столяренко визначає її як педагогічну систему, яка поєднує в собі навчання, виховання та розвиток. На його думку, домагається успіху той, хто знає, може, хоче і здатний досягти потрібного [8, с. 258].

Український психолог О.Ф. Бондаренко [2] доводить, що професійна підготовка психолога має включати:

- первинний відбір професійно придатних кандидатів;
- побудову теоретичної моделі спеціаліста: розробку стандартів (норм і нормативів), вимог до особистості і професійної діяльності психолога;
- розробку змісту навчання і розвитку особистості психолога;
- розв'язання проблеми професійної ідентифікації фахівців.

Професійну підготовку практичних психологів С. Іванова трактує як спланований соціально-психологічно детермінований процес становлення фахівця, що зумовлений суб'єктивно-об'єктивними чинниками, пов'язаний з навчанням у спеціалізованих закладах вищої освіти та з формуванням професійно-значущих індивідуально-психологічних якостей [5].

На думку Н.Б. Іванцової [6] метою професійної підготовки психологів є оволодіння різноманітними способами активного «буття психологом», формування особливої професійної ментальності, що виражається у здатності психологічно переживати й осмислювати

реальність. Вона доводить, що у результаті фахового навчання психологів відбувається розвиток особливих структур свідомості особистості професіонала: професійних «функціональних органів», професійно забарвленого «образу світу» з його професійними концептами і дискурсом, своєрідною системою відносин до дійсності і з дійсністю.

У змісті професійної підготовки психологів В.Г. Панок [7] виділяє три напрямки: загально-психологічна підготовка, спеціально-психологічна підготовка та спеціалізація у певному виді практичної психології. Зазначені напрямки професійної підготовки різняться між собою специфічним способом організації та подання знань. Тому, на рівні спеціалізації основою навчання вчений визначає життєву ситуацію, а результатом – певні практичні навички і вміння, володіння набором технік, технологій та професійних дій.

Як процес формування готовності до професійної діяльності розглядає професійну підготовку психолога Н.О. Антонова, де основним засобом є самосуб'єктивація (самотворення себе як суб'єкта життєдіяльності в цілому і професійної діяльності зокрема). Вона зазначила, що готовність до професійного навчання є основною умовою успішності процесу професійної підготовки, основним показником якої є виникнення специфічного особистісного новоутворення – «позиції суб'єкта професійного учіння» (студента), що включає й перспективну «позицію суб'єкта професійної діяльності» (професіонала) [1].

Нам імпонує запропонована Н.В. Чепелевою [9] трирівнева структура системи професійної підготовки практичного психолога.

Перший рівень – світоглядний – сприяє формуванню стійкої системи цінностей, засвоєнню норм, зразків та правил поведінки відповідно до Етичного кодексу психолога.

Другий рівень – професійний – має на меті оволодіння необхідною системою знань, технологією майбутньої практичної діяльності, формування психологічної культури.

Третій рівень – особистісний – формування професійно важливих якостей особистості, її гуманістичної спрямованості, «діалогічності», здатності до професійної ідентифікації.

На думку О.Ф. Бондаренка, систему професійної підготовки психолога, неможливо побудувати без урахування соціальних витоків, соціальної «органіки» цієї професії, без аналізу особливостей включення носія цієї професії у соціум [3]. У цьому контексті розвиває думку

О.В. Чуйко, яка наголошує, що професійна підготовка в стінах навчального закладу повинна виходити за його рамки, вона не повинна обмежуватися традиційними методами і формами навчання, звичними підходами до рівня «набутих знань», книжковими уявленнями про технології, методи і способи роботи з людиною [10, с. 6]. На її думку, професійно орієнтовані практики відображають широкий діапазон взаємодій суб'єкта, накопичення самостійного досвіду отримання необхідних способів дій, засвоєння професійних норм і взірців діяльності, акумулювання особистісних результатів і досягнень, а також досвід їх презентації на різних рівнях спільнот [10, с. 194].

При підготовці психологів, що працюють у особливих умовах ставляться більш посилені вимоги, ніж до цивільних психологів. Для прикладу у Сполучених штатах Америки військовий психолог повинен мати звання доктора філософії (PhD) або психології (PsyD), мати ліцензію на проведення практики, а також пройти спеціальне стажування у військовій галузі [4, с. 6], яке передбачає, окрім фізичної підготовки, детальне вивчення наступних тем: «Мотивація», «Бойовий стрес і реакція», «Перша психологічна допомога після травматичних подій, стресу та алкоголю», «Саморегулювання», «Самодопомога», «Спілкування та запобігання конфліктів» [4, с. 30].

Підготовка практичних психологів в Україні здійснюється на основі ступеневої освіти, де виокремлюються такі рівні: бакалаврський, магістерський та освітньо-науковий. Підготовка ж психологів до екстремальних видів діяльності та зокрема психологів оперативнорятувальної служби реалізується на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання відповідних міністерств, при цьому кожен заклад розробляє сам освітню програму підготовки та визначає перелік навчальних дисциплін.

Професійне становлення практичного психолога відбувається у процесі освоєння ним професійної діяльності та норм, за якими вона будується, через його включеність у навчальну й професійну діяльність на етапі фахової підготовки. Систему підготовки психолога неможливо побудувати без урахування соціальних витоків та без аналізу особливостей включення носія цієї професії у соціум. Реальне включення практичного психолога у професійно орієнтовані практики відбувається у спеціально створеному професійному середовищі для того щоб вони набули, апробували і закріпили професійні способи дій, інтеріоризації внутрішньої специфіки професійної діяльності як умови

напрацювання індивідуального досвіду та досвіду колективної взаємодії в обраній професії.

Список використаних джерел:

1. Антонова Н.О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності у майбутніх психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / Н.О. Антонова. – Київ, 2012. – 43 с.
2. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика: [учебное пособие для студентов старших курсов психологических факультетов и отделений университетов] / А.Ф. Бондаренко. – К.: Укртехпрес, 1997. – 216 с.
3. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности (психосемантический подход) / А.Ф. Бондаренко. – К.: КГПИИЯ, 1991. – 189 с.
4. Варій М.Й. Загальна психологія : [навчальний посібник] / М.Й. Варій / 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
5. Иванова С.В. Психологическое сопровождение профессиональной подготовки психологов МЧС России: монография. – Санкт-Петербург: Астерион, 2011. – 128 с.
6. Иванцова Н.Б. Генеза професійної спрямованості практичного психолога : навч.-метод. посібн. / Н.Б. Иванцова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 344 с.
7. Панок В.Г. Зміст підготовки практичного психолога / В.Г. Панок // Основи практичної психології: підручник / [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.]. – К.: Либідь, 1999. – С. 236–242.
8. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: учеб. пособ. (Серия «Психология XXI век»). – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 608 с.
9. Чепелева Н. В. Особистісна підготовка практикуючого психолога / Н. В. Чепелева // Основи практичної психології : підручник / [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.]. – К. : Либідь, 1999. – С. 242–249.
10. Чуйко О.В. Особистісне становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях : монографія / О.В. Чуйко. – К.: АДЕФ Україна, 2013. – 280 с.